

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Wij willen nu nagaan, welke de meening was van jhr A. F. de Savornin Lohman omtrent de beteekenis van art. 36 onzer geloofsbelijdenis. En lezen daartoe, hetgeen hij in het jaar 1897 in zijn orgaan ten beste gaf; opstellen, naderhand verzameld door H. van Malsum. Voorts wat hij schreef in zijn hoofdwerk „Onze Constitutie“, van hetwelk in 1907 de tweede druk verscheen.

Lohman had zijn discussie te voeren naar tweeërlei kant. Naar den kant der gereformeerde antirevolutionairen, laat mij gerust zeggen van dr. Kuyper, en naar dien van de confessioneelen in de Ned. Herv. kerk, ik mag wel zeggen van Hoedemaker.

Kuyper en Hoedemaker lezen art. 36 op ongeveer gelijke wijze; alleen maar, Hoedemaker wilde het, zij het dan ook maar gematigd toegepast zien zooals hij het las, waarbij het voornaamste was dat wij onder de heilige algemeene christelijke kerk de Ned. Herv. volkskerk behoorden te verstaan.

Kuyper liet art. 36, in zijn beschouwingen omtrent de verhouding van kerk en staat, het liefst ter zijde liggen.

Hij zeide feitelijk: wij kunnen er in onze dagen niets meer mee beginnen. Hij las als Hoedemaker, maar meende, dat het art. niet anders kon beschouwd dan als een historisch stuk, te verklaren naar den tijd, waarin de belijdenis was opgesteld.

Hij kwam er rondweg voor uit: hij beled niet omtrent de roeping van de overheid jegens de kerk, wat de vaderen beleden. Feitelijk was hij het wel eens met wat in antirevolutionairen kring ook wel werd gezegd: art. 36 behoort niet in onze belijdenis. Zoo iets als wanneer de roomschen zeggen: het past er in als Pilatus in het apostolicum.

Maar hij wilde tevreden zijn als maar de bekende 21 woorden inzake uitroeping der afgoderij werden geschrapt.

Lohman gaf een krachtige verdediging van de belijdenis der vaderen en als hij later meeging met het tusschen haakjes zetten van de genoemde 21 woorden, dan geschiedde dit omdat hij zich door prof. H. H. Kuyper liet overtuigen, dat de vaderen het artikel lasen, zooals Kuyper dit las; de z.g.n. historische interpretatie. En omdat hij die interpretatie niet kon aanvaarden heeft hij gezegd: ik ben tenslotte in deze dingen een leek.

Wij hebben echter met dit feit geen rekening te houden.

Het gaat er thans om hoe Lohman dacht over de beteekenis van het artikel, waarvan hij eens schreef: ik hoop toch, dat de synode der gereformeerde kerken het niet zal wijzigen.

Nu moet allereerst worden gewezen op hetgeen Lohman op den voorgrond plaatste: nl. het moeilijk te weerspreken feit, dat wij in art. 36 niet te doen hebben met een politiek program eener staatkundige partij, maar met een stuk geloofsbelijdenis. De kerk des Heeren spreekt hierin uit wat de Schrift ons zegt omtrent de roeping, de taak der overheid. Wie het wil bestrijden behoort dus aan te toonen, dat de Schrift iets anders zegt; dat het belijden niet is in overeenstemming met het Woord des Heeren.

Het gaat hier ook niet over een staatsbeschouwing, over de verhouding van kerk en staat, het groot politiek probleem aller eeuwen. Een probleem echter alleen ter oorzaak van de ongehoorzaamheid der menschen in de kerk en in den staat. Want God de Heere schept geen problemen. Het zijn de menschen, die alles verkeeren in een vraagteken, doordat zij 't Woord Gods verlaten.

Wij ondervinden zulks in onze dagen op elk gebied. Onze vaderen kenden het woord, het begrip staat niet eens.

Groen wou er eigenlijk ook liever niet van weten. En Lohman zegt: wij achten het onnut over de roeping van den staat te spreken.

Want het woord staat is een afgeleid, rechtskundig begrip, een begrip dat volstrekt niet vast staat. Men hant er gewoonlijk slechts datgene uit, wat men er zelf ingelegd heeft: in het afgetrokken uit te maken, wat de roeping van een staat is, schijnt ons onmogelijk.

Later werd dit door een modern staatsgeleerde ook toegegeven. Wij hebben hier te maken met zoo iets als een uitgeholde pomp, zeide hij, waarin men van alles heeft gestopt, natuurlijk, als Lohman het zei: om het er daarna uit te halen als het eenig juiste denkbeeld omtrent den staat.

Wie kent dit verschijnsel niet in de hoge wetenschap?

Men stelt van te voren eigenmachtig vast, hoe en wat iets wezen zal, en laat dan de historie bewijzen, dat het precies zoo is.

Lohman schreef: „Opmerkelijk is het, dat art. 36 onzer Belijdenis, waarin de verhouding van overheid en onderdaan wordt aangegeven, van staat en kerk en natuurlijk ook van het verband tusschen kerk en staat, geen gewag maakt. Er wordt daarin alleen gesproken, eenerzijds van Overheden, anderzijds van menschen, en de verhouding aangeduid welke tusschen die beide bestaan moet. Het artikel gaat dus uit van twee

begrippen — wij zouden beter kunnen zeggen van twee werkelijkheden — overheid en menschen, begrippen, waarvan de beteekenis voor ieder vaststaat. En wij, dus Lohman, willen hetzelfde doen.

Dat is trouwens ook de eenig goede weg om de dingen te zien, zooals zij zijn. De geleerden schuiven gemeenlijk voor de geschapen dingen, voor de werkelijkheden, hun brutale begrippen, die met die werkelijkheid niets te maken hebben. Wij zien daardoor de werkelijke dingen menigmaal niet meer.

En daarom doen wij verstandig steeds weer als wij hooren gewagen van den staat en de kerk en de maatschappij, van de jeugd en van den arbeider en van de vrouw enz. te bedenken, dat wij daarin steeds met menschen, jonge en oude menschen hebben te maken zooals zij werkelijk zijn. En dat geleerde begrippen menigmaal met de werkelijkheid niets van doen hebben. Het is niet de mensch, die iets schept of herschept.

Het is de Drieëenige God, Die alle dingen geschapen heeft en ze onderhoudt tot op dezen dag.

Lohman zegt: wij houden ons dus aan het artikel der Belijdenis, zooals het daar ligt en willen daar niets afdoen. De hooge roeping der regeering, haar heilige taak, wordt daarin zeer juist aangeduid: handhaving van de gerechtigheid ter eere Gods, ten behoeve van ons, die gehoorzaamheid verschuldigd zijn in alle dingen, welke niet strijden tegen Gods Woord. Zal het land, waarin wij wonen Gode welgevallig zijn, dan moet daarin noch afgoderij, noch valschen godsdienst voorkomen; dan moet daar het Evangelie overal gepredikt worden; dan moet Jezus Christus daar heerschen. Alles wat dezen heilstand bevorderen kan, moet de overheid, wil zij aan haar roeping voldoen, verrichten, opdat God gediend worde gelijk Hij in Zijn Woord gebiedt. God te dienen en te verheerlijken is dus én voor de Overheid én voor het volk het einddoel.

Er is bij dit alles geen sprake van de verhouding van kerk en staat. De kerk wordt zelfs niet genoemd; slechts terloops is er van kerkdienst sprake. Dit is natuurlijk. Onze belijdenis is niet geschreven met het oog op de Ned. Herv. Kerk — zooals Hoedemaker dit zag — ook niet met het oog op een andere kerk, maar voor allen die naar de zuiverheid van het Evangelie wenschen te leven. Bedoelde art. 36 de noodzakelijkheid van een bevoorrechte kerk, gelijk wij die onder de Republiek gekend hebben, te belijden, dan zou dit artikel nimmer hebben kunnen worden beleden door de Gereformeerden der Vereenigde Staten, waar zulk een kerk niet bestaat, en ondenkbaar is; dan zou het ook niet deel hebben uitgemaakt van een belijdenis, die reeds in het midden der zestiende eeuw aan Roomsche-Katholieke vorsten is voorgelegd, met het doel om verlof te bekomen tot ongestoorde godsdienst-oefening.

Wat moest worden bevorderd was het koninkrijk van Jezus Christus; wat moest uitgeroemd worden was niet de R.K. kerk, maar alle afgoderij en valsche godsdienst. Al is het niet twijfelachtig, dat de geloovigen, die de belijdenis vaststelden, van oordeel waren, dat in de Roomsche kerk valsche godsdienst en afgoderij bestond, toch hebben zij niet uitgesproken, dat deze alleen door vervolging der kerk, dus door geweld, moest worden weggedaan.

Men kan valschen godsdienst uitroelen, evenals wanbegrippen of verkeerde neigingen, door er iets anders en beters voor in de plaats te stellen. Dat in de 16e eeuw men ook regeermacht bezielde heeft om de R.K. kerk te snuiken, ontkenen wij, dus zegt Lohman, niet. Ter zelfverdediging was dit toen noodig, gelijk het weer noodig kan worden. Maar het volgde niet noodwendig uit het artikel zelf. Want niet om uitroeping in uitwendigen zin, maar om ware Godsvereering was het te doen.

De overheid heeft volgens dit belijden niet alleen de rechten der burgers, maar evenzeer die der kerken te beschermen. Een verplichting, die onze grondwet ook thans erkent.

En met welk doel behoorde dit te geschieden? Ook dit omschrijft art. 36 in bewoordingen, waarmee elk christen instemt, die gelooft, dat aan Jezus Christus alle heerschappij en macht is gegeven, en dat ook in deze wereld alles aan Hem onderworpen behoort te zijn. Indien het waar is, dat een christen op elk gebied zijn geloof belijden moet door de daad zelve in al zijn handelingen, dan kan hij ook op politiek gebied dat geloof niet terzijde stellen en moet hij de consequenties aanvaarden van datgene, waarvan hij uitgaat. Het is dan ook gansch natuurlijk, dat de mannen der revolutie van 1789, onverschillig van welke schakeering, altijd weer, dan hier, dan daar, komen te staan tegenover de antirevolutionairen, indien tenminste — en dat mag er helaas thans heel noodig bijgevoegd — indien tenminste deze hun roeping verstaan.

Zoo nu verstond Lohman art. 36 en ik geloof, dat Marnix van St. Aldegonde, evenals Prins Willem I, zulks niet anders deden.

Waarmede niet is gezegd, dat er ook in dien tijd niet gereformeerden waren, die een andere toepassing van art. 36 de juiste achtten.

Wij willen nader zien hoe wij, naar het inzicht van Lohman, daartegenover behooren te staan.

Met hartelijke groeten en heilbiede, uw toegenegen MARNIX.

PERSSCHOUW

„VORM-EN-INHOUD“-KUNSTGREPEN INZAKE SCHRIFTGEZAG.

In het barthiaansch georiënteerde blad „In de Waagschaal“ schrijft dr. H. Berkhof een artikel over het „Schriftgezag“. Men weet, hoe de barthianen aan de Schrift de erkenning van het werkelijk Gods-Woord zijn onthouden; en ook, dat ze allerlei denkgymnastische toeren uithalen, die deze resolute weigering weten toe te dekken, als ware het allesbehalve een weigering. Leerzaam is in dezen het artikel van dr. Berkhof.

Het begint al aanstonds met de in onzen mond mischien argeloos, maar in dezen allerminst argeloos klinkende bewering, dat in de Schrift „de Kerk“ „de eeuwen door“, en ook de individuele geloovigen de „Openbaring Gods“ hebben „ontmoet“. De dierbare hoofdletters bij „Kerk“ en „Openbaring“ zijn niet in staat, het woord „ontmoeting“ mooier, d.w.z. minder „mager“ te maken, dan het is; het hier gezegde immers is wat anders dan de belijdenis, dat de Schrift Gods Woord zelf is. Maar wat dat laatste betreft lezen we:

Dat betekent niet, dat zij onderscheiden identiek is met de Openbaring zelf. Barth's formule, die de verhouding tusschen het Woord Gods en de Schrift omschrijft als „indirecte identiteit“, schijnt mij moeilijk voor verbetering vatbaar.

Ons kan die zin natuurlijk niet bekoren. De „Openbaring“ is hier zoo iets als de tijd van Gods heerschappij-oefening (I, 2, par. 14). God neemt heerschappij over ons; onze tegenstand is daarmee meteen ingegrepen in het actuele geschieden van deze daad van heerschappij. In den inhoud der openbaring is dus ook de mensch zelf, als door God „aangesprokene“ mensch mee begrepen (I, 2, 538); wat dan van die „ontmoeting“ met God overblijft, kan men wel zelf zoo ongeveer bedenken, we ontmoeten ons zelf. Heel de menschheid staat, zegt Barth, heel reëel, ook zelf in den bijbel; de menschheid is daarin dus ook zelf een „getuigenis“ van Gods openbaring geworden (538).

Intusschen vindt dr. Berkhof daarin geen moeilijkheid; hij verklaart:

Deze omschrijving komt direct uit het geloof zelf op, het geloof, dat het Woord Gods in, met en onder deze menschenwoorden der Schrift heeft gehoord en van geen scheiding weten wil.

„In, met en onder“, — daar speelt weer die ongelukkige, door roomsche theologie beheerschte, lutherische nood-oplossing inzake het sacrament 'n fatale rol, ditmaal inzake het Schriftgezag. „In, met en onder“ het brood is Christus' lichaam tegenwoordig, — zegt Luther; want het werd al o nietegenwoordig. Waarom dan ook niet „in, met en onder“ de piano in de kamer, de portemonnaie in mijn zak? Wel, bij het avondmaal gebeurt er wat met mij, en dátzelfde gebeurt er niet bij die piano, die portemonnaie. Het komt dus eigenlijk op de ontmoeting aan (vgl. 791); en dátzelfde heeft de n u weer hier bij Barth en Berkhof. „Sacramentalisme“, en „tegenwoordigheid“ van God, tegelijk „in, met en onder“ mijn tegenwoordigheid bij Hem, dat is alles wat hier de klok slaat. En dát heet dan strijd tegen het — subjectivisme. Dát heet dan calvinisme in verbeterde editie. Waar een luthersche noodoplossing al niet na zooveel eeuwen toe leiden kan..... Dr. Berkhof vervolgt:

Terwijl de gelovige, die niet van alle fijn gevoel verstoken is, toch het indirecte karakter van deze identiteit nooit uit het oog verliest. Hij zal b.v., als hij een bijbel in zijn zak heeft, beslist niet zeggen, dat hij Gods Woord in zijn zak heeft. Deze indirecte identiteit kunnen wij aldus concretiseren, dat de Schrift de vorm is, waarin de Openbaring (de inhoud) tot ons komt.

Maar dit is een frivool spel met het woord „inhoud“! Volgens Barth is er wel een „inhoud“ van den bijbel: dat is Jezus Christus als de Naam (!) van den met het zondige menschengeslacht genadig handelenden God (807). En die naam is dan nog maar de „Gegenstand“ (object) van het bijbelsche „getuigenis“, hetwelk van het „betuigde“ (den inhoud) zelf weer terdege onderscheiden worden moet. Maar — heeft de „openbaring“ zelf ook wezenlijk een inhoud? Kan de openbaring inhoud ergens van zijn? Hoort Barth zelf: openbaring is de handeling (Akte) van Gods vrijheid, en kan z.i. geen „Gegenstand“ van menselijke verklaring en taxatie zijn (66). Openbaring is bij Barth een handelen, niet een gehandeld-hebben; er is geen geopenbaard-zijn.

Maar dan is ook het woord „inhoud“ hier een niet-eerlijke zet op het schaakbord van begrippenwijsheid. Niettemin wordt het vorm-inhoud-schema zoo vlot mogelijk verder uitgewerkt:

Evenals vorm en inhoud, zijn Schrift en Openbaring ongescheiden onderscheiden. Daarmee is tevens gezegd, dat de Schrift niet als zodanig en in zichzelf gezag bezit, maar omdat ze de vorm van deze inhoud is. De Schrift ontleent haar gezag aan wat er in staat, aan de werken Gods, waarvan ze ons verslag uitbrengt, en die door haar woorden heen met zulk een kracht op ons afkomen, dat wij geloven, weten, ervaren, dat ook deze menschenwoorden onder de zeer bijzondere zorg van de Heilige Geest staan (wat wij inspiratie noemen). Maar het geloof heeft aan de Schrift alleen interesse

om ha van in woord, is het maar de erk een e gint b

De di het woo redeneer alsof da dat „w het misl in“. Da nis ges staat“, terwijl e er staa knappe, redeneer diet bre want de

VORM-EN-INHOUD

Hierb het vor ook de en — n

Het in de gekreg in de Reforme der K sche t Contr theolo aang de gr het ge proleg

Onder ten van handele indien r gene wi d e b houd te een kon aan de der dat te gaan waard i dat dit na der t bij bel en wat „er acht den bij in al o hoofdstu

Late neo-pr in gev voel.

Alsof testanti boven o

Van de op scherp

De n scheljk als een der:

Zo v de stri logie i

Een Barth's oneindig wege h een leer ma was, de i n l en watc beeldspr We b

Het ten sc protes als he Schrif De p was C misch gedaar — wa